

Mila Jelavić, pravobraniteljica za djecu

Djeci nije mjesto na političkim skupovima

Dječji tjedan koji je pred nama, prvi tjedan u listopadu, pogodno je vrijeme za inventuru pitanja važnih za dobrobit i zaštitu djece u našem društvu. O djeci mnogi znaju lijepo govoriti u raznoraznim prigodama i zaklinjati se da su ona naše najveće blago. No, činjenice ih prečesto demantiraju: djeca su i dalje žrtve zlostavljanja, izrabljivanja, zanemarivanja, djeca stradavaju u prometu na putu do škole ili do igrališta, djeca su vrlo često i žrtve zbog sukoba svojih roditelja... Jaz između deklarativne općedruštvene brige za djecu i brojnih stvarnih teškoća s kojima se djeca suočavaju bio je povod za razgovor s pravobraniteljicom za djecu Milom Jelavić.

Čuti dječji glas

Je li zaštita prava djece poboljšana proteklih godina? Što o tome govore izvješća o radu vašeg Ureda? Smatrate li da građani i institucije pozitivno vrednuju rad Ureda i da razumiju njegove nadležnosti?

Premda su postignuti brojni pozitivni pomaci, u pravnom uređenju nekih područja i boljoj osviještenosti javnosti o potrebama i pravima djece, postoji i dalje niz problema i teškoća. Jako nas zabrinjava to što su djeca žrtve nasilja čak i u roditeljskom domu ili u domovima za djecu koji bi im trebali pružiti najbolju skrb, što djeca doživljavaju nepravdu u obrazovnom sustavu, što se i u brojnim drugim područjima života narušavaju njihova prava zajamčena propisima.

Pravo na rani odgoj i obrazovanje, pravo na besplatno i obvezno osnovno obrazovanje pod istim uvjetima za svu djecu, pravo na srednjoškolsko obrazovanje u skladu sa sposobnostima i mogućnostima također su bili predmetom prigovora zaprimljenih u Uredu. Osim toga, kulturni i sportski sadržaji nisu jednako dostupni svojoj djeci, a osobito su u nepovoljnoj situaciji djeca na selu, djeca iz obitelji slabijeg imovnog statusa te djeca s teškoćama u razvoju.

Važno je načelo Konvencije o pravima djeteta da u svim djelovanjima koja se odnose na djecu valja uzeti u obzir mišljenje djece, u skladu s njihovom dobi i zrelosti. No, to se ne provodi sustavno ili se mišljenje djeteta shvaća olako. Zato smatram da je potrebno uložiti mnogo više napora u približavanju toga prava djeci. Jedan od primjera dobre prakse možemo vidjeti u Gradu Opatiji, gdje su upravo u tijeku izbori za Dječje gradsko vijeće, u kojem učenici ozbiljno i odgovorno zastupaju interese sve djece u svome gradu.

A što se tiče razumijevanja nadležnosti našeg Ureda, događa se često da pojedinci očekuju od nas pomoć kako bi ostvarili neka

Poručila bih političarima da ni u kojem slučaju ne iskoristavaju djecu u političke svrhe. Pozivam ih, naravno, da u svoje programe ugrade konkretne mjere u cilju poboljšanja položaja djece u društvu, ali da onda svoje programe doista i izvrše

konkretna socijalna i druga prava o čemu odlučuju druge institucije, a ne mi. Također, ni pojedine institucije i organizacije ponekad ne razumiju da je naša zadaća štiti ponajprije prava i interese djece, a ne pojedinih skupina. Ponekad je to izvor nesporazuma.

Mislite li da se bit dječjih prava u nas ispravno shvaća? Često se, naime, susrećemo s mišljenjem da su dječja prava nešto što umanjuje ovlasti i prava odraslih i ograničava ih u odgoju i skrbi za djecu. Je li doista, kako neki vjeruju, smisao dječjih prava ograničiti moć roditelja, učitelja i drugih odraslih nad djecom?

To ni u kojem slučaju nije točno! Dječja prava nikada ne umanjuju ovlasti i prava odraslih, roditelja, učitelja ili bilo koje druge odrasle osobe! Upoznavati djecu s njihovim pravima i učiti ih o njima uvijek podrazumijeva učiti ih i o odgovornosti, kako prema sebi samima, tako i prema drugima. Vrlo je važno da su djeca svjesna svojih prava, da se njima mogu služiti, da su u stanju prepoznati manipulaciju drugih.

No, to ne znači da su njihova prava nauštrb odraslih. Odrasli svojim primjerom moraju pokazati djeci kako se prava drugih poštuju, jer su oni i odgovorni za ostvarivanje dječjih prava i osiguravanje njihove dobrobiti. Mnoga dječja prava sigurno će ostati neostvarena ako im u tome ne pomognu odrasli, bilo roditelji ili druge odrasle osobe iz djetetova okruženja. Napominjem da je djecu nužno učiti o njihovim pravima od najranije dobi. Samo

djeca svjesna svojih prava odrasle u samosvjesne i odgovorne odrasle osobe.

Naravno, o dječjim pravima valja informirati i odrasle kako ne bi bilo zabuna i nerazumijevanja koje ste spomenuli.

Osnaživanje i zaštita

Što je po vašem mišljenju goruće pitanje zaštite djece u Hrvatskoj danas? Što su vaši prioriteti u tom smislu? Je li to zaštita djece u prometu, zaštita od opasnosti koje vrebaju s interneta, zaštita od pedofila, djelotvornija zdravstvena zaštita, kvalitetno obrazovanje ili nešto drugo?

Mnogo toga još trebamo poduzimati u zaštiti djece u Republici Hrvatskoj. U to svakako spada i zaštita djece u prometu, na što nas, nažalost, upozoravaju crne statistike i česta stradanja djece u prometu, bilo kao pješaka ili kao suputnika u automobilu. Za izbjegavanje stradanja djece u prometu znatno više mora učiniti i policija, kontrolirati nesavjesne vozače, a prijestupnike najstrože kažnjavati.

Ovdje ću spomenuti i alkohol kao opasnost za djecu i upozoriti da su oni koji prate provedbu propisa odgovorni ako se Zakon o zabrani prodaje i konzumiranja alkoholnih pića ne poštuje. Inspektor koji kontrolira trgovce i ugostitelje mora imati slobodne ruke kad utvrđuje prodaje li trgovac alkohol maloljetniku, dakle djetetu, ili poslužuje li ugostitelj djetetu i dopušta li mu konzumaciju alkohola u svom objektu. Nema opravdanja za one trgovce i

ugostitelje koji učine takve prijestupe. Budemo li pred time zatvarali oči i opravdavali postupke onih koji djeci prodaju i dopuštaju konzumaciju alkohola, pozivajući se na nejasne propise, samo ćemo gomilati probleme.

Internet se ni u kojem slučaju ne može zaobići. Koliko god je dobrih stvari donio, jednako tako donosi i niz opasnosti i problema na koje moramo upozoriti i djecu, ali i roditelje, kako bi znali zaštititi djecu.

Kao i u preveniranju ostalih oblika zlostavljanja, važno je kontinuirano osnaživati djecu kako bi i sama sebe mogla zaštititi u situacijama kad se za to ukaže potreba.

Kako su za ostvarenja mnogih prava djece potrebni odrasli, tako ih pozivam da poduzmu sve što je u njihovoj moći, u cilju zaštite najboljeg interesa djece. Posebne odgovornosti u tome imaju institucije i profesionalci koji rade s djecom.

Upravo svjedočimo početku nove izborne kampanje. I dosad smo često puta vidjeli da su djeca bila korištena kao ukras na političkim skupovima i priredbama za gradonačelnike i ministre. Bit će sigurno masov-

školovanja, posebice u višim razredima, djecu treba educirati i o ovom pitanju kako bi sama znala procijeniti i donositi odluke, oblikovati vlastita politička stajališta.

Međutim, poručila bih političarima da ni u kojem slučaju ne iskoristavaju djecu u političke svrhe, da ne obećavaju nerealno ili neka svoja obećanja obvezno ostvare. Pozivam ih, naravno, da u svoje programe ugrade konkretne mjere u cilju poboljšanja položaja djece u društvu, ali da onda svoje programe doista i izvrše.

Taoci spolnog odgoja

Prošle ste školske godine upozorili da je neprihvatljivo to što učenici ostaju i dalje bez programa zdravstvenog odgoja i što im se uskraćuje životno važna edukacija o spolno prenosivim bolestima, zaštiti reproduktivnog zdravlja, kontracepciji i drugim važnim pitanjima. To je upozorenje naišlo istodobno na vrlo glasne pohvale i kritike, ali se za djecu u školi ništa bitno nije promijenilo. Zdravstvenog odgoja i dalje nema. Što će biti vaš sljedeći

Svima koji rade s djecom nužna je stručna podrška, supervizija koju provodi tim za to osposobljenih stručnjaka. Ljude koji rade ovako važne poslove nužno je njegovati, održavati njihov kontinuirani rad na sebi kako bi trajno zadržali istančani osjećaj za najbolji interes djece

nih rezanja vrpce uz otvaranje novih vrtića i škola, njihovih aneksa, pa i svečanog otvaranja liftova, jer političari se jako vole slikati s djecom. Što mislite o tom našem starom običaju?

Djeci nije mjesto na političkim skupovima. Protivim se bilo kakvoj vrsti manipulacije djece u političke svrhe. Djeca nisu glasači i ne mogu procijeniti vrstu političkog utjecaja, stoga ih treba izostaviti iz svih političkih djelovanja.

Inače, kad je u pitanju političko djelovanje, smatram da tijekom

korak u vezi s time?

Kako sada stvari stoje, izgleda da će iz škole izaći još jedna generacija djece uskraćene za mnogo informacija koje su im životno važne. A stalno se pitamo zašto nam se ovo ili ono događa, zašto imamo toliko slučajeva nasilja među djecom, zašto toliko ovisnosti, je li očuvanje zdravlja na potrebnoj razini, zašto se događaju maloljetničke trudnoće.

U najmanju ruku nije pravilno da su ostala četiri modula - *Očuvanje zdravlja i kvalitete života, Prevencija ovisnosti, Kultura*

društvene komunikacije i Prevencija nasilničkog ponašanja - oko kojih, među ponuđačima programa za izvođenje zdravstvenog odgoja, nije bilo većeg prijedora i nesuglasica, *taoci spolnog odgoja* kao dijela zdravstvene edukacije djece i mladih.

Kao što smo to već ranije učinili, mogu samo ponoviti preporuku našeg Ureda upućenu Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, ne miješajući se u izbor programa, jer ta je odluka ipak na njima, da program zdravstvenog odgoja u školama krene čim je prije moguće. Važno je pri tome imati na umu da program bude utemeljen na znanstvenim činjenicama, to jest da je znanstveno provjerljiv. Nemamo pravo djeci i mladima uskraćivati informacije koje su im od životne važnosti. Očuvanje zdravlja je imperativ u izboru odgovarajućeg programa, na što nas obvezuje i Konvencija o pravima djeteta kao i preporuke UN-ova Odbora za prava djeteta.

Nasilje u školi poprima sve brutalnije razmjere, baš kao i navijačko nasilje, nasilje na ulici, u prometu... Ima li tome lijeka? Što vaš Ured poduzima u vezi s time?

Moramo priznati da je nasilje među djecom prisutno u brojnim pojavnim oblicima i ta nas spoznaja sve mora zabrinuti. No, to nas mora i potaknuti da svatko u svojoj domeni poduzme one mjere i aktivnosti koje su nam dane u zadatku. Nijedna situacija u kojoj se nasilje događa ne smije se zanemariti, svakoj od njih mora se odgovorno pristupiti, dati joj odgovarajuću važnost.

U tom smislu važno je da se poštuje i provodi Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom. Nitko od sudionika u provođenju Protokola, a to su škola, policija i centri za socijalnu skrb, ne smije ignorirati činjenicu nasilja i zanemariti svoje obveze. Pritom ističem da je nužna pomoć i djeci koja trpe nasilje, kao i onoj djeci koja se nasilno ponašaju. I jedni i drugi su žrtve, i jedni i drugi trebaju pomoć, samo vjerojatno različitu vrstu.

Glede našeg postupanja u vezi s time, kontinuirano ističemo važnost prevencije, to jest naglašavamo nužnost edukacije djece o tome da se nasiljem ne rješavaju međusobni sukobi. Djecu treba učiti kako ne-nasilnim putem riješiti međusobne konflikte, koji su redovito prisutni među njima. Ističemo i važnost ekipiranja škola stručnim osobljem koje u velikoj mjeri može pridonijeti da nasilja ima manje. Dogodi li se ipak nasilje među djecom, onda pozivamo na nužno poštovanje Protokola, a to znači pravodobno i iscrpno izvješćivanje centra za socijalnu skrb, po potrebi i policije, te pružanje stručne pomoći djeci.

Neovisno o pojavama nasilja, rad s djecom vrlo je zahtjevan i složen i zato ne smijemo zaboraviti pružiti podršku svima onima koji rade s djecom: učiteljima, odgojiteljima, stručnim suradnicima. Svima je njima nužna stručna podrška odnosno supervizija koju provodi tim za to osposobljenih stručnjaka. Ljude koji rade ovako važne poslove nužno je *negovati*, održavati njihov kontinuirani rad na sebi kako bi trajno zadržali istančani osjećaj za najbolji interes djece.

Razgovarao Marijan ŠIMEG

Regionalni uredi u Splitu, Osijeku i Rijeci

Ured pravobraniteljice za djecu ove je godine otvorio regionalne ureds u namjerom osnaživanja djelovanja na lokalnoj razini. Približavanje ove državne institucije korisnicima, odnosno djeci i odraslima koji žive izvan Zagreba, jedna je od preporuka koju je Republici Hrvatskoj uputio Odbor za prava djeteta Ujedinjenih naroda. Nakon otvaranja ureda u Splitu 2. ožujka, otvoren je 18. lipnja ured u Osijeku, a upravo će se 1. listopada, na početku Dječjeg tjedna, svečano otvoriti i ured u Rijeci.

U regionalnim uredima zaposlen je po jedan savjetnik, što olakšava kontakt s pravobraniteljicom te se očekuje da će pridonijeti i većoj učinkovitosti u rješavanju pojedinačnih slučajeva. Djelovanje na lokalnoj razini omogućit će bolje sveobuhvatno promicanje i zaštitu prava i dobrobiti djece u skladu s Konvencijom o pravima djeteta, poručuju iz Ureda pravobraniteljice za djecu.